

Karjalan tutkijan vuosikymmeniltä

Minua on pidetty kummallisena Karjalan tutkijana, koska kukaan suvussani ei ole edes syntyisin Karjalasta. Mutta eiväthän avaruustutkijatkaan ole avaruudesta. Suomalaiset liittävät Karjalaan kovin monenmoisia mielikuvia. Tehdessäni 1970-luvulla väitöskirjaani *Suur-Suomen kahdet kasvot: Itä-Karjalan siviiliväestön asema suomalaisessa miehityshallinnossa 1941-1944* Suomessa ei kovinkaan paljon "muistettu" (haluttu muistaa) Suomen olleen miehittäjävaltio, jossa haviteltiin pysyvää aluelajennusta idässä eli Suur-Suomea. Ei juurikaan tiedetty, että suomalaisilla oli ihka omia keskitysleirejä, joissa tuhansia venäläisiä siviilejä menetti henkensä nälän ja tautien uuvuttamina: syötäväksi oli sahanpurua, parhaimmillaan perunankuoria. Ja äpärälapsiakin Karjalassa syntyi. Kalevalaista Karjalaahan etsittiin – joku sen löysikin. Ja tieteen saralla saavutettiin merkittäviäkin tuloksia rintamamiehen puhdetöinä.

Tutkijanurallani "Itä-Karjalalle" eli Neuvosto-Karjalalle oli jätettävä pitkät jäähyväiset – vaikka ei se koskaan unohtunut. Sydämeni oli sinne jo tiukasti kiinnittynyt. 1980-luvun lopulla Neuvostoliiton hiipeussa alkoi tapahtua nopeasti: sen arkistojen ovet alkoivat avautua. Siis sinne katsomaan, mitä Karjalassa tapahtui, kun suomalaiset sen jättivät. Toisin kuin voisi luulla, väitöskirjani teemaan arkistojen

aukeaminen ei tuonut juurikaan uutta.

Jo ennen suurta tutkijoiden aaltoa saatoin aloittaa 1993 ensimmäisen Akatemian projektini. Yhteistyökumppaneinani oli vanhoja tuttuja venäläisiä, inkeriläisiä ja karjalaisia Petroskoin yliopistosta ja uusina kumppaneina komilaisia kollegoita, oman uuden kansallisen historiansa kirjoittajia. Sen lisäksi että projektit ovat tuottaneet melko hyvän tutkimuksellisen sadon, olemme saattaneet tukea niiden avulla venäläisiä kollegoja 1990-luvun taloudellisen kurjuuden vuosina ja edesauttaneet modernin historian tutkimuksen kehitystä Petroskoissa.

Itselleni Karjala on kokonaisuus, jolla ei ole rajoja. Suomalaisten – varsinkin Suomen karjalaisten – kanssa olen jatkuvasti törmännyt rajaan. Heitä kiinnostaa luovutettu Karjala, alue vanhasta rajasta itään on *terra incognita*. Suomalaiselle Karjala oli pitkään kalevalainen Karjala, jossa ymmärretään meidän kielitämme ja jossa olemme yhtä. Suomalainen ei tiedä sitä, että suomalaisuus Karjalassa on muukalaisuutta. Suomen kieli Karjalassa oli Edward Gyllingin "kieli-imperialismia" tai myöhempää "inkeriläisyyttä", jota sitäkään ei ymmärretä, kun puhutaan "paluumuutosta", joka on historiallisesti lähes absurdi termi. Tässä älköön syyllistettäkö kuitenkin presidentti Koivistoa, jonka nimiin asia liitetään. Asian

esiin nouseminen liittyy silloiseen historialliseen tilanteeseen ja toisaalta Venäjän suomalaisuuden silloisen tilanteen ymmärtämättömyyteen. Asiassa on myös Koiviston mainitsema kunniavelan ulottuvuus.

Karjala on periferia, joka ei edelleenkään houkuttele suuria tutkijajoukkoja, Pietari ja Moskova ovat paljon avarampia paikkoja. Kuitenkin myös Karjalan kautta on mahdollisuus tarkastella koko suuren Neuvostoliitto -nimisen valtion rakenteita. Karjalan ja suomen kieltä ei siellä juuri kuule, ja niin ovat lähteetkin venäjänkielisiä. Karjala on osa Venäjää.

Karjalan erityinen etu tutkijan kannalta on se, että arkistoissa on helppo toimia ja kaikki on lähellä.

A n t t i L a i n e

Kirjoittaja on Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen vanhempi tutkija, jonka yhteistyö petroskoilaisten tutkijoiden kanssa ulottuu 1970-luvulle asti.